

ПРИМЉЕНО: 29 МАЈ 2003	
ОРГАНИЗ.ЈЕД	БРОЈ
0603	224/5

Наставно научно веће Природно-математичког факултета у Новом Саду на својој 16. седници одржаној 15. 05. 2003. године именовало је Комисију за предлагање оцене и одбрану докторске дисертације кандидата МР ЂУРЂИЦЕ КОМЛЕНОВИЋ под насловом: *Организација географске наставе у школским курикулумима у свету и примена искустава у наставу географије Србије*. У Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације су именовани:

1. др Раде Давидовић, редовни професор ПМФ у Новом Саду - председник
2. др Јован Ромелић, редовни професор ПМФ у Новом Саду - ментор
3. др Вујадин Рудић, редовни професор у пензији Географског факултета у Београду - члан

На основу прегледа докторске дисертације, Комисија доставља Наставно-научном већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

Докторска дисертација мр Ђурђице Комленовић под насловом "Организација географске наставе у школским курикулумима у свету и примена искустава у наставу географије Србије" написана је на 297 страна, садржаних у шест поглавља. У тези је дато, такође, 224 литературних цитата, 47 табела и четири графикана.

Предмет истраживања докторске дисертације условљена је чињеницом да је системска реформа образовања у нашој земљи пред научну и стручну географску јавност поставила неколико сложених и деликатних задатака, која се односе на стратегију образовања, организацију наставе географије у основном и средњем образовању, примену искустава других земаља у настави географије у Србији; проблем структурирања географске наставе и стручног усавршавања наставника. Полазећи од наведеног, кандидаткиња је, сходно наслову рада, извела и његов предмет истраживања - организација географске наставе у школским курикулумима у свету (САД, Аустралија, Јужноафричка Република, Немачка, Енглеска и Велс, Русија и Словенија) путем анализе организације и структуре основног и обавезног образовања, организације и структуре географије као наставног предмета. Позитивна искуства добијена анализом географских курикулума ових земаља настојала је да селективно пренесе на географски курикулум Србије, који је тек у процесу формирања. Из овог следи да је предмет истраживања дисертације у складу са потребом педагошке праксе, модернизације и рационализације географије као наставног предмета.

Полазећи од предмета истраживања, мр Ђурђица Комленовић, је настојала да, претходно, реши низ проблема, који се могу категорисати у следеће целине: зашто је географија одабрана као наставни предмет у основном и обавезном образовању (1); зашто су одабрани географски курикулуми наведених држава (2); да ли је могућно извести компаративну анализу (3); који су кључни елементи према којима се спроводи поређење (4).

После првог поглавља у којем кандидаткиња износи предмет, задатак и циљ, као и методологију истраживања, следи друго поглавље у којем анализира улогу међународних организација различитог тематског опредељења у конципирању образовања на глобалном, националним и регионално-локалним нивоима. На основу анализе искристалисани су на крају овог одељка следећи главни правци даљег развоја географског и образовања уопште у свету: демократизација образовања (једнака доступност образовања за све); реконструкција система образовања (реконструкција системских елемената географског образовања - циљеви, наставни планови и програми, образовна технологија, итд.); подизање квалитета и креативност у образовању; увођење савремених тековина науке и технологије у образовању; подизање интелектуалног

потенцијала младих и развој стваралачке личности; развој концепције повезивања разних нивоа образовања; прилагођавање образовања глобализацијским процесима у свету.

У следећем поглављу кандидаткиња се бави проблемима дефинисања и категорисања појма - *курукулума*.

Појмови наставни план и програм и *курукулум* нису синоними. *Курикулуми* се разликују од традиционалних планова и програма по следећим карактеристикама:

- у *курукулуму* постоји тенденција систематског конципирања, образложења и хијерархијског распореда наставних циљева;

- развијена су и испробана међусобно усаглашена наставна средства за реализацију наставних циљева;

- припремљена су јасна упутства наставнику за планирање и реализацију наставе;

- целокупан успех заснован на *курукулуму* систематски се проверава (евалуира) у погледу постигнутих циљева и осталих ефеката.

Затворени *курукулум* у први мах је представљао алтернативу традиционалним плановима и програмима. Суштина ове концепције огледа се у унапред продуктованим свим елементима организације учења.

Овакав развој *курукулума* изазвао је негодовања наставника и велике критике (почетком осамдесетих година 20. века) које су се односиле на следећа искуства: наставници нису били у стању да у потпуности сагледају организацију наставе; наставници су извршавали упутства која нису разумели; осећали су се потиснути у наставном процесу; код наставника је расла потреба за активностима а то је ометало стратегију *курукулума*; наставници су губили компетенције у погледу стручних, психолошких, и педагошких сазнања, јер настава је до детаља унапред испланирана; наставници су тврдили да је њима и ученицима оспорена духовна зрелост, јер су оваквим *курукулумом* постали администратори и примаоци префабриковане и донекле конзервисане наставе.

Овакве критике условиле су потребу за флексибилнијим планирањем наставног просеца као важног сегмента образовања а који ће се развијати уз учешће наставника. Тако је настао *отворени курикулум*.

Отворени курикулум, подразумева укључивање већег броја наставника у израду наставних програма. Формираће се развојне групе које се састоје од наставника и научника, који имају задатак да формулишу наставне програме са више алтернатива да би се у наставном процесу омогућила спонтаност у реализацији наставних садржаја. На овај начин избећи ће се круто планирање и прописивање као што је то случај у затвореном *курукулуму*.

Језгро *курукулума* представља *језгро знања*, где садржај не сме да буде произвољан, већ мора да буде тема јавне дебате и исто тако значајних одлука донешених тим поводом. Без обзира на супростављена мишљења око оба концепта *језгра курикулума*, поједине земље света су прихватиле *језгро курикулума* (Јапан, Велика Британија, Француска, Словенија), додуше у различитим варијантама прилагодивши га националним и школским потребама.

Реформе образовних система у већем делу Европе карактерише постепено кретање ка децентрализацији у оквиру које се компетенције одлучивања из области просвете у све већој мери преносе на различите установе регионалног и месног нивоа, а одатле у појединачне школе. Процес децентрализације присутан је и у процесу доношења наставних планова и програма. Централне инстанце, просветне власти, и даље доносе одлуку о наставним плановима и програмским садржајима, односно националним оквирима који су обавезујући за све (од 60-70% садржаја). Школе добијају велики степен аутономије и саме утичу на дефинисање одређеног дела наставних планова и програмских садржаја (школски *курукулум*), при чему мора да се води рачуна о потребама и интересовањима ученика, заједнице и перспективама локалне средине.

Дакле, наставне програме географије дефинишу наставници у својој свакодневной наставној пракси, у својим свакодневним припремама за наставу, у својим одељењима и на својим часовима. Овакав приступ максимално мобилише наставнике, њихова улога се мења, сада су они креатори предметног *курукулума* а за то је потребна квалитетнија припрема, која подразумева образовање током читавог живота!

Висок степен децентрализације доношења наставних планова и програма узрокује последице и недостатке у природи саме наставе. Једна од последица је процес ишчезавања ширег контекста наставе, као и губљење континуитета који превазилази наставу која се тренутно изводи. Тиме се истовремено губи и способност тако изражених наставних планова и програма да усмере наставу у једном јасном правцу. Уместо линеарности која води напред и превазилази границе одређених одељака, стварају се тако затворени кругови који се репродукују унутар себе самих - поред кругова појединачних предмета који су у себи затворени већ одавно ступају сада и кругови појединачних школа.

У последње време јасно су се издиференцирала три правца развоја наставних планова и програма:

- оријентација наставних планова и програма на наставне циљеве;
- развијање интерно-школских наставних планова и програма;
- наглашавање аспекта евалуације у наставним плановима и програмима.

Треће целина се односи на конкретно и перспективно стање основног и обавезног образовања у свету са посебним освртом на географску наставу. При томе кандидат истиче да је квалитетно и перманентно образовање неопходно свим слојевима становништва не само због економских мотива, већ и због потребе укључивања у нове техничко-технолошке процесе. У складу с тим упознавање са променама и најновијим достигнућима географске наставе у основном и обавезном образовању у свету помаже да се на једноставнији начин трасира пут ка развоју националног (географског) образовања, а које мора да се прилагоди потребама и захтевима савременог света.

Четврто кључно поглавље се односи на развој географске наставе у обавезном образовању у свету. Овде је извршена анализа географских курикулума у обавезном образовању одабраних земаља света. Она је имала за циљ класификацију најквалитетнијих искустава у оквиру организације и структурирања географског курикулума, али и могућности примена искустава у структурирању географског курикулума у Србији.

Кључна промена у систему образовања у Србији подразумева прелазак са образовања усмереног на план и програм, на образовање усмерено на исходе. Образовни процес треба бити оријентисан на: квалитет и ефикасност, развој система евалуације и самоевалуације у образовању, на ученика и процес учења, професионалну аутономију и одговорност наставника, дефинисање наставних области и тематском организовању наставних садржаја.

Развој географског курикулума треба да буде у складу са дефинисаним општим принципима, циљевима и исходима образовања за одређене нивое и циклусе образовања. Искуства анализираних географских курикулума опомињу нас да географија као интегративан предмет постепено губи значај и место у систему образовања (случај Нигерије, Аустралије, Немачке), чему допринеси и недовољна стручност наставника, нејасно дефинисани циљеви и значај географске наставе и незаинтересованост релевантних друштвених актера. Ова констатација не значи одбацивање интегративних тематских целина у оквиру једне или више наставних области, напротив, кандидаткиња закључује да се мора имати на уму да циљеви и исходи географског образовања морају бити јасно дефинисани, да се морају истаћи географске вештине и активности које утичу на свеобухватни развој ученика и на унапређење наставног процеса.

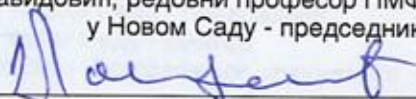
Мр Ђурђица Комленовић истиче да су јој посебну пажњу привукли географски курикулуми Руске Федерације и Републике Словеније. Штавише пажљивом анализом стања у школству ових земаља као и у нашим школама, дошла је до закључка да би њихова искуства требало искористити приликом израде нашег географског курикулума.

Географски курикулуми ових држава конципирани су у складу са општим циљевима и задацима савременог образовања који се остварују са дидактички обликованим садржајима, кроз разноврсне облике помоћу различитих наставних средстава и метода рада. Наставник има слободу да бира и припрема наставне садржаје који ће помоћу најадекватнијих наставних метода, техника и средстава презентирати ученицима. Наставни садржаји које ученици треба да савладају научно су засновани и прилагођени психофизичким могућностима ученика. Градиво је, такође, у овим земљама растерећено географском фактографијом и инсистирањем на запамћивање чињеничног

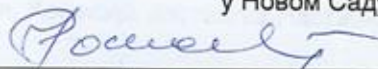
светskim iskustvima, нарочито оним који су проистекли из емпиријских истраживања педагога и методичара географије, као и позитивних искустава која су постигнута у конструкцији и коришћењу наставних учила и помоћних техничких средстава. Према томе резултати немају само теоријски већ и животни, практични значај. У том смислу Комисија позитивно оцењује докторску дисертацију и предлаже да кандидат мр Бурђица Комленовић може да приступи њеној одбрани.

Комисија:

1. др Раде Давидовић, редовни професор ПМФ у Новом Саду - председник

2. др Јован Ромелић, редовни професор ПМФ у Новом Саду - ментор

3. др Вујадин Рудић, редовни професор у пензији Географског факултета у Београду - члан

